

С обзиром на то да су руски емигранти највећим делом били образовани, да су део своје грађанске културе и образовања заснивали на француским изворима, није чудно што су се укључили у рад Француског клуба. Након обимног и детаљно обављеног истраживања, Несиба Палибрк-Сукић је закључила да су курсеви француског језика у Клубу углавном водиле Русиње, у почетку госпође Минакова, Бутакова и Масалски, а касније Мадлен Јермолајев-Бувије, којој се приписује заслуга што је Клуб 1934. године проглашен једним од најактивнијих у земљи. Не треба заборавити да је у то време председница Клуба била Љубица Хаџи Павловић, а секретар др Миховил Томандл, који је, након смрти претходног секретара, Љубе Миладиновића, најдуже обављао ову функцију.

Истраживање Несибе Палибрк-Сукић значајна је основа за даље проучавање међуратног периода у Панчеву. Осим бележења протоколарних збивања, као што су посете угледних гостију или додељивање француског ордења преданим пријатељима Клуба, као што су потпредседница Олга Смедеравац, председница Љубица Хаџи Павловић, незаобилазни Ђорђе Вајферт или индустријалац Фердинанд Грамберг, ауторка се усредсређује и на ситне детаље, веома важне за писање овакве једне културне историје. Несумњиво велики њен допринос представља пружање јавности на увид записника са скупштинских заседања Француског клуба. Захваљујући грађи Историјског архива у Панчеву, она је прочитала и сажела записнике са скупштина одржаних од 1927. па све до последњег, одржаног 3. фебруара 1941. године, након чега су немачке окупационе власти забраниле рад Клуба. На основу тада обављеног пописа, установљено је да је Клуб имао три ормана са 623 књиге на

француском језику. После ослобођења од окупатора, Секретаријат унутрашњих послова Народне републике Србије среза Панчевачког прогласио је клупски клавир општеномалом имовином. Био је то дефинитивни крај ове оазе културе и забаве, а као опомена остају да звуче последње речи Несибе Палибрк-Сукић: „У Панчеву никада није обновљен рад Француског клуба.“ Ауторка је после ове реченице слободно могла да стави и знак узвика.

Овим није окончана прича о књизи Несибе Палибрк-Сукић. Значајан простор посвећен је приватној Француској школи са забавиштем Јелене Николајевне Спиридонове, а допринос да ова тема буде боље расветљена дале су некадашње полазнице забавишта, госпође Меланија Ђурчин и Љиљана Каначки, које су приложиле и фотографије из тих дана. Сладокусци ће пронаћи интересантне детаље у летопису културног живота града, попису француских насеља у нашој земљи, и нарочито у тексту Зорице Јанковић „Трка с Оријент експресом“, преузетом из часописа *Време*.

Како је добро приметила Несиба Палибрк-Сукић, време између два светска рата у Панчеву може се сматрати периодом културног раста и просперитета, а поред идеја панславизма и свесловенске солидарности, краљевина је била задојена и духом европске културе. Илустрована фотографијама и факсимилима докумената, опремљена регистром имена, резимеом, а нарочито обимним фуснотама, књига *Француски клуб у Панчеву и Француска школа Јелене Николајевне Спиридонове* представља значајан допринос завичајном фонду Градске библиотеке у Панчеву, али и историји српско-руско-француских односа у Југославији.

Енциклопедијско време и прозаична свакодневица

Мила Медиговић Стефановић
 Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу
 mila_stefanovic@yahoo.com

Каријер, Жан-Клод и Умберто Еко. *Не надајте се да ћете се решити књига*. Чачак: Градац; Београд: Зухра, 2011.

Спремајући се за један позамашнији наратолошко-поетички текст о Ековој романескној пенталогiji, претражујући изворе, у неизоставној бази COBISS, појави се библиографски запис о новој књизи у реномираној едисији „Алеф“. Слутила сам да овај гломазни наслов прекрива феномен читања и оданост књизи која мора да устукне пред дигитализацијом и представом света у 3Д перспективама, али ме је заинтриговала виша раван

одуховљености, коју, неизоставно, исказују интервјуисане личности. Неодољивог Ека и есејисту, драматурга и сценаристу Буњелових филмова, Жан-Клод Каријера, интервјуисао је Жан Филипп де Тонак. Екова естетска, уметничка и научна афирмација: полиграфа, књижевног ствараоца и професора семиотике, препоручила је и ово читање. И Жак-Клод Каријер није био непознаница, његов роман *Лешовање јосифина Илоа* објавила је

сарајевска „Свјетлост“ у џепном издању далеке 1962. Препознатљиво име се најчешће везује за омаже Луису Буњуелу (1900-1983), из периодике су остали Каријерови наслови о овом чувеном режисеру, као што су „Буњуел је остварио свој живот“¹, „Лабудова песма“², а интервју са Ж. К. Каријером под насловом „Пред сфингом“³ објављен је у часопису *Градац*.

Препознатљиви формат „Алефових“ издања обезбеђује читање и у београдском превозу, тако да се можете заштитити књигом од спољашњег света. Прво што ме оспокојило било је поглавље „Књиге неће умрети“, и ту препознатљива Екова експликација о могућем ишчезнућу књиге. „Са интернетом смо се вратили у алфабетску еру. Ако смо једном и поверовали да смо закорачили у цивилизацију слика, рачунар нас је, ево, поново увео у Гутенбергову галаксију, где ће убудуће сви бити приморани да читају. За читање вам је потребан носилац записа. Тај носилац записа не може бити рачунар. Проведите два сата читајући роман за рачунаром и очи ће вам бити као лоптица за тенис.“ О опадању броја читалаца сви се слажу, али нови техничко-технолошки изуми не могу умањити преимућство књиге. Враћање угледа књиге континуирано се практикује, јер „нема ничег непостојанијег од трајних носилаца записа“. Крхкост савремених медија који посредују у новој „хуманости“ не обезбеђује сигурност коришћења у некој предстојећој деценији. Два интелектуалца размењују сличне ставове на питања драгоцених уметничких производа који су нехатом нестајали, попут неких оригинала стрипова, филмова, филмских сценарија са режисерским дописивањима, аудиовизуелних архива заувек изгубљених и књига угрожених старењем. Код ове теме је „Lektor in fabula“ и због тога што дели промишљене дијагнозе о културолошком контексту и страхује над извесношћу опстанка књиге као цивилизацијског реквизита.

Спектар интелектуалних преокупација извире из дијалога који је усмерен ка критичком приступу савременим културним приоритетима, уз истовремено каталогизирање тековина уназад пет векова, где је књига обликована и штампана као дугочечни и ненадмашни продукт људског духа. Ова је прилог културологији и историји цивилизације у малом формату. Нови трендови научних опредељивања и успостављања веза у сфери хуманологије провоцирају опстанак човека у хаотичном сплету противречности у којима живимо. Подсетимо да је Жан-Клод Каријер познавао учење Георгија Ивановича Гуцијева који је поставио темељ Институту за хармонични људски развој. Темељ његовог учења је буђење свести, тврдио је да живимо у сну, у дуготрајној механичности, личним напором, рачунајући спољашњу помоћ, можемо да се отргнемо из тог магичног круга. Хијерархија вредности и савремена понуда не могу да задовоље

појединачне духовне суптилности. Тај проблем, метафорично и препознатљиво, формулисан је у фрагментима исказа двојице интелектуалаца. Нисмо свесни колико је свака уметничка новотарија, посредством техничких проналазака, била људима неприхватљива и страна. Каријер то показује на учинцима филмске камере, Буњуел му је причао да је на почетку приказивања филма у салама постојао „explicador“ опремљен дугачким штапом, задужен да објашњава шта се дешава на платну. „Нови језик филма“ није био познат људима навикнутим на позориште и кретање на сцени.

Манипулација предностима рачунарске технологије угрозила је сениоре ненавикнуте на тековине информатичког друштва, и о томе се расправља у књизи *Не надајте се да ћете се решити књига*. Констатација Жан Филипа де Тонака о прохујалим временима, када се у зору штампа оно што се током ноћи дешавало, показује да нове технологије нису обесмислиле књигу. Преносни, мали и допадљиво практични, прикључци могу само тренутно заменити улогу библиотеке. Сећање човечанства – феномен библиотеке, чак и оне приручне и мобилне, постојаће увек и физички и метафорично. Луцидност расправе „да је већина наших проналазака само остварење древних снова људског рода“, документује Ж. К. Каријер исказом о поништавању категорије времена на примеру шесте књиге *Енеиде*. „Вергилијево царство сени као да већ најављује ајнштајновско простор-време. Прочитао сам изнова неколико страница са описом тог путовања, говорећи себи да је Вергилије већ био у виртуелном свету, у утроби неког џиновског рачунара где се тискају ћутљиви аватари.“

Разговор о несталности и нестајању уметнина, за које знамо јер су у траговима записивача, усмерава се ка селекцији у историји културе. Избор ко ће и шта ће бити предмет уметничког и књижевног представљања зависи је од ситуирања у историјском времену и интересовању публике. За безброј уметнина и не знамо јер су уништене пре него је било података о настанку и њиховој културној вредности. Данас се некритички преузимају подаци из непоузданих извора са интернета, а многи их усвајају као референтне. Саговорници се залажу за нову улогу контролора и контролора контролора у виртуелном свету, заправо отварају ново поље дилема „коме можемо поверити бригу о свом памћењу“. Интересантни су детаљи из историје књиге, библиофилства, штампарства, издавачких нелегалности и кривотворења. На питање Жан Филипа де Тонака коју књигу би највише желели, Еко би волео Гутенбергову *Библију*, а Каријер, у духу својих преокупација о есенцији душе, одговара „неки непознати мајански кодекс“. Заједнички осуђују непријатеље библиофила, тзв. распараче књига који то раде заштићени флоскулом „упражњавам демократски вандализам.“ Уништавање библиотека у пожарима, намерним и природним катастрофама, мотивисало је саговорнике да и о томе кажу своје. „Александријска библиотека је представљала један врло амбициозан пројекат

¹ „Буњуел је остварио свој живот“, *Поља* год. 29, бр. 294/295 (1983).

² „Лабудова песма“, *Think Tank* год. 2, бр. 3 (2006).

³ „Пред сфингом“, *Градац* год. 35, бр. 167/168 (2008).

– државну библиотеку која се ни по чему не може мерити са личном библиотеком неког краља, ма колико он велик био, нити са библиотеком неког манастира. Александрија би пре могла да се пореди са Пергамом, чија је библиотека такође изгорела. Можда је судбина сваке библиотеке да једном изгори.“ Ломаче и ватре на којима су изгореле многе књиге стале су у тематски оквир саже-тих есеја публикације *Не надајте се да ћете се решити*

књиџа. Матрице реакција Умберта Ека и Ж. К. Каријера прожимају се у уверењу да је књига пријатељ наше есен-ције и незамењиви еликсир духовног здравља. На крају препоруке да читањем и ове јединствене књиге очувамо своје здравље, размислимо о констатацији Жан Филипа де Тонака: „Будућност је непредвидива. Садашњост је у вечитом кретању. Прошлост, која би требало да нам по-нуди референтни оквир и утеху, стално нам измиче.“

Све било је музика

Марија Орбовић
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“, Чачак
marijaorbovic@gmail.com

Ђорђевић, Бобан. *Све било је музика: био-библиографија Владислава Хиршла*.
Зајечар: Историјски архив „Тимочка крајина“; Породица Хиршл, 2011.

Завичајни фондови садрже у својим збиркама оби-ље грађе о појединим личностима локалитета којем припадају, али тек пошто се подаци о њима групишу у облику библиографије, долази до пуног изражаја њихов свеукупан рад и значај за ту средину.

Бобан Ђорђевић, библиотекар Завичајног одељења Народне библиотеке „Светозар Марковић“ у Зајечару већ дуже време, поред редовног посла, ради на при-купљању грађе за завичајну библиографију. До сада је објавио неколико таквих радова. Међу њима је и био-библиографија Владислава Хиршла (1916–2005) *Све би-ло је музика*, објављена 2011. године у издању Историј-ског архива „Тимочка крајина“ у Зајечару и породице Хиршл. Књига пружа могућност читаоцу да, поред би-ографије овог музичког педагога, из низа библиограф-ских јединица сазна све о музичком животу Зајечара, почев од 1951. до 2002. године, о коме је Хиршл уредно обавештавао јавност највише у локалном листу *Тимок*.

Чех пореклом, рођен у Омску, син сиромашног му-зичара Вацлава Хиршла, делио је судбину многих Руса, који су у годинама после Октобарске револуције напу-стили Русију, да би у Србији нашли другу домовину. Ту су оставили значајан траг исписан властитим талентом, уметношћу и знањем. У Зајечару, као директор Музичке школе, дао је немерљив допринос ширењу музичке кул-туре у Крајини, оснивањем *Друштва пријатеља музике*, покретањем фестивала музичких школа Србије, подсти-цањем аматеризма, као и хорског певања.

Свестан значаја популарисања музичке уметности, Хиршл пише у локалним гласилима и о проблемима са којима се суочава његова школа, али и о њеним успе-сима, као и о гостовањима познатих уметника у Зајеча-ру. Тако, пратећи само ову библиографију, хронолошки гледано, сазнаје се да су својим концертима град обо-гатали виолиниста Карло Сенеша, студенти Музичке академије у Београду, Словачки камерни оркестар, као и пијанисткиња Лидија Грихтоловна. Пијаниста Никола Рацков гостовао је у више наврата 1969, 1972. и 1973. године. Хиршл је писао такође и о првом наступу Бе-оградске опере у Зајечару 1972, о концерту пијанисте Душана Трбојевића, као и оперских певача Мирослава Чангаловића, Ђорђевице Чакаревић и Ђорђа Ђурђевића. Забележено је и предавање музиколога Драгослава Де-вића о народним инструментима у Тимочној крајини, јубиларни концерт Хора девојака о двадесетогодишњи-ци њиховог постојања (1988), концерт виолинисткиње Татјане Олујић и многи други. Из овог набрајања види се да је музички живот у Зајечару, за пола века Хиршло-вог писања о њему, доживео квалитативни успон, у чему има и његове заслуге.

На његов предлог установљена је 1997. године у ли-сту *Тимок* рубрика „Трагом старих фотографија“, у којој је он објављивао занимљиве приче о давно заборавље-ним личностима и догађајима из прошлости, па су тако Зајечарци могли да читају о професорима Гимназије, о породици јерменског порекла Сукијасовић, о Танасију,